

цікавий висновок. Можливість отримання досвіду та наявність стимулів є, певною мірою, суперечливими контраргументами» [2].

По суті досвід себе інтерпретує через помилки, можливість їх розуміння і, відповідно, їх подальшого не повторення. Відповідно, якщо ми розглянемо історію у більш широкому плані, як історію держав, цивілізацій, націй, тобто у будь-якому із її можливих політичних варіантів, ми побачимо, що дотримання таких умов просто неможливе. Відповідно, історичний досвід не може таким іменуватися у буквальному значенні, якщо його мислити політичними категоріями. Політично історичний досвід не може чогось навчити. Тому ми і приречені повторювати схожі помилки. Тому жоден досвід війни чи терору не є вичерпним – реплікація деструктивних практик завжди була притаманна людській природі.

Що ж тоді варто вкладати у історичну відповідальність, якщо завжди існуватиме потенційний ризик пам'ятати неправильно і неправильно нотувати уроки історії? Однозначної відповіді тут бути не може. Запропонуємо лише одну інтерпретацію, через поняття «анабазису». Суть останнього, зокрема у контексті поетичного осмислення ХХ століття у поезії Пауля Целана і Сен-Жон Перса, подає А. Бадью. Він вважає, що «будь-який анабазис вимагає, щоб думка прийняла дисципліну. Без неї годі відновити сили, тобто буквально «зійти на схил», що є одним з можливих значень слова «анабазис» [1]. Тобто історія як відповідальність – це завжди дисциплінований рух плюс блукання. Історія не може передбачати кінцевих точок досяжності, оскільки це постулюватиме потенційну тоталітарну інтенцію. Історія не може обійтися без дисципліни, позаяк перетвориться на популістичний наратив. І така відповідальність завжди передбачатиме перехід від «я» до «ми» і ніколи навпаки.

І тільки так нам властиво читати історію, аби вона не перетворилася на сторонню політичну оповідь, що вписує нас у себе, а не навпаки.

Список використаної літератури

1. Бадью А. Століття. / пер. з фр. А. Рєпа. Львів: Видавництво Кальварія; К.: Ніка-Центр, 2014. 304 с.
2. Талер Р. Новая поведенческая экономика. Почему люди нарушают правила традиционной экономики и как на этом заработать. Эксмо, 2017. 368 с. URL: http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=22960394

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ О. ШПЕНГЛЕРА: ПРОЕКЦІЯ НА ПОЛІТИКУ

Хома Н. М.

*доктор політичних наук, доцент кафедри теорії та історії політичної науки
Львівського національного університету імені Івана Франка*

О. Шпенглер увійшов в історію світової політичної думки ХХ ст. як автор відомих філософсько-історичних концепцій. Перший том його двотомника «Сутінки Європи» вже протягом сторіччя увиразнює циклічну теорію історичних змін. Мабуть, жодна з його подальших праць («Роки рішення. Німеччина і всесвітньо-історичний розвиток», «Песимізм?», «Людина і техніка») не викликали такого обговорення.

Шпенглер розглядає суспільство як своєрідний культурний організм, котрий підпорядкований біологічному ритму. Цей ритм визначає основні фази його розвитку: народ-

ження та дитинство, молодість і зрілість, старість і «занепад». Мислитель опирається на думку, що кожному культурному організмові, за аналогією з організмом біологічним, заздалегідь відміряно певний термін, що залежить від внутрішнього вітального циклу – приблизно тисяча років.

Мислитель відкидав єдність історії та прогресу як загальну спрямованість історичного розвитку. За його образними порівняннями, «культури виникають із піднесеною безцільністю, наче квіти в полі», і настільки ж безцільно сходять зі сцени, не залишаючи після себе нічого. Культура, за Шпенглером, тотожна суспільному організмові. Життєвим початком будь-якої культури є її «душа», яка прагне здійснитись, зовнішньо увиразнитися у формах культури, створити свій світ. У міру того, як душа вичерпує свої внутрішні можливості, культура мертває, перетворюючись на «цивілізацію». Цивілізація, за Шпенглером, є протилежністю культури. Перехід від культури до цивілізації – це перехід від творчості до безплідності, від становлення до окостеніння.

Таких великих культур в історії людства, які зуміли уповні реалізуватися, за Шпенглером, є вісім: китайська, вавилонська, єгипетська, індійська, антична, візантійсько-арабська, західна, культура майя, російсько-сибірська. Розгорнутий аналіз він здійснив лише щодо греко-римської («аполлонівської») і західної («фаустівської») культури.

Значну увагу приділено «фаустівській», західній культурі. Вона, як стверджує Шпенглер, виникла приблизно в X ст., а в XIX ст. відбувся перехід її розвитку від стадії «культури» до стадії «цивілізації». З настанням цивілізації розцвітає політика. Однак політична діяльність в епоху цивілізації не має шансів стати змістовним мистецтвом життя, яким вона була в епоху культури, позаяк «народи» перетворилися у «маси». Саме неможливість інтенсивної формотворчості робить політику цивілізованого Заходу екстенсивною (завойовницькою). Описуючи безглуздість імперіалістичного політиканства, Шпенглер пропонує прийняти цю безглуздість як невідворотну «долю» сьогодення та прийдешніх поколінь. Він вважав, що до початку XX ст. фаустівська культура вступила у період «зими» або «занепаду». Цей період приносить торжество матеріалізму й скептицизму, соціалізму та засилля грошей, натомість ера лібералізму, індивідуалізму, демократії, свободи та гуманізму наближається до завершення. Нова ера, як писав Шпенглер сто років тому, неминуче стане епохою цезаризму та грандіозних воєн, а життя опуститься до рівня примітивної загальної одноманітності.

Епосі цивілізації, за характеристикою Шпенглера, властиві агресивність, війни, зміщення центру впливу з Європи в інші зони, припинення панування білої раси над світом. У цей період діятимуть закони, властиві цивілізаційному етапові: імперіалістичне розширення простору, війна як спосіб розв'язання політичних конфліктів, цезаризм як модель політичного провідництва, зверхність однієї людини над іншою тощо.

Концепції Шпенглера, увиразнені у «Сутінках Європи», від часу виходу книги гостро критикувалися. Хоча Шпенглера й не можна назвати прямим попередником нацизму, однак песимізм і фаталізм його твору мали значний вплив на суспільну думку й відіграли помітну роль у катастрофі ліберально-демократичних ідеалів поствоєнної Веймарської республіки. Втім, поза сумнівом, книга справляла сильне враження на сучасників і звучить актуально і нині.